

INNOVATSION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№8

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

8-jild
8-son
Avgust, 2026

August, 2026
Volume 8
Number 8

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобоккулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакан Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

QASHQADARYO VA SURXONDARYO VILOYATLARIDA AGROTADBIRKORLIK SUB'EKTLARINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Qurbonov Alisher Boboqulovich

DEVELOPMENT TRENDS OF AGRIBUSINESS ENTITIES IN QASHQADARYO AND SURKHANDARYA REGIONS

Kurbonov Alisher

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СУБЪЕКТОВ АГРОПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В КАШКАДАРЬИНСКОЙ И СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТЯХ

Курбонов Алишер Бобокулович

Annotatsiya: Mazkur maqolada 2010–2025 yillar davomida O'zbekiston Respublikasi, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlari bo'yicha jami hamda qishloq xo'jaligida faoliyat yurituvchi tadbirkorlik sub'ektlari sonining dinamikasi, shuningdek qishloq xo'jaligi tadbirkorlik sub'ektlarining jami sub'ektlar tarkibidagi ulushi tahlil qilingan. Statistik ma'lumotlar asosida uch hudud kesimida ko'rsatkichlarning o'sish sur'atlari qiyoslangan, 2023–2025 yillarda kuzatilgan tadbirkorlik sub'ektlari sonining qisqarish tendensiyasi sabablari muhokama qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, qishloq xo'jaligida tadbirkorlik faolligi hududiy kesimda notekis rivojlanmoqda, xususan Surxondaryo viloyatida qishloq xo'jaligi sub'ektlari soni eng yuqori o'sish sur'atiga erishgan.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik sub'ektlari, qishloq xo'jaligi, tadbirkorlikning hududiy tuzilishi, kichik biznes.

Аннотация: В данной статье проанализирована динамика общего числа субъектов предпринимательства, а также субъектов, действующих в сельском хозяйстве, по Республике Узбекистан, Кашкадарьинской и Сурхандарьинской областям за 2010–2025 годы, а также доля сельскохозяйственных субъектов предпринимательства в общей структуре субъектов. На основе статистических данных сопоставлены темпы роста показателей в разрезе трёх регионов, обсуждены причины сокращения числа субъектов предпринимательства, наблюдавшегося в 2023–2025 годах. Согласно результатам исследования, предпринимательская активность в сельском хозяйстве развивается неравномерно в региональном разрезе, при этом Сурхандарьинская область достигла наивысшего темпа роста числа сельскохозяйственных субъектов предпринимательства.

Ключевые слова: субъекты предпринимательства, сельское хозяйство, Кашкадарьинская область, Сурхандарьинская область, региональная структура предпринимательства, малый бизнес.

Abstract: This article analyzes the dynamics of the total number of business entities, as well as those operating in agriculture, in the Republic of Uzbekistan, Qashqadaryo region, and Surkhandarya region over 2010–2025, along with the share of agricultural business entities within the total. Based on statistical data, growth rates were compared across the three regions, and the reasons behind the decline in the number of business entities observed in 2023–2025 were discussed. The findings show that entrepreneurial activity in agriculture has developed unevenly across regions, with Surkhandarya region achieving the highest growth rate in the number of agricultural business entities.

Keywords: business entities, agriculture, Qashqadaryo region, Surkhandarya region, regional structure of entrepreneurship, small business.

KIRISH

Tadbirkorlik sub'ektlarining soni va ularning tarmoqlar kesimidagi tuzilishi mamlakat iqtisodiyotining rivojlanish darajasini aks ettiruvchi muhim ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Kichik biznes va

xususiý tadbirkorlikni, shu jumladan qishloq xo'jaligi sohasida, qo'llab-quvvatlash so'nggi o'n besh yil davomida O'zbekiston iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi.

Qishloq xo'jaligida tadbirkorlik sub'ektlarining rivojlanishi oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, qishloq aholisining bandligini oshirish va eksport salohiyatini kengaytirish bilan uzviy bog'liq. Shu bilan birga, mamlakat hududlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi, tabiiy-iqlim sharoiti va tarmoq ixtisoslashuvi jihatidan bir-biridan farq qilishi sababli, tadbirkorlik faolligining hududiy tuzilishi ham notekis shakllanadi. 2010–2025 yillar davomida O'zbekiston Respublikasi, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlarida jami va qishloq xo'jaligidagi tadbirkorlik sub'ektlari sonining dinamikasini tahlil qilish, ularning o'sish sur'atlarini qiyoslash hamda qishloq xo'jaligi tadbirkorlik sub'ektlarining jami sub'ektlar tizimidagi ulushini baholashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadbirkorlikning mohiyatini, uning harakat va imkoniyatlari doirasini yaxshiroq tushunib olish uchun, uning mohiyati va iqtisodiyotdagi roliga bo'lgan qarashlar tizimi rivojini tashkiliy, siyosiy – iqtisodiy va ijtimoiy-psixologik jihatlar nuqtai – nazaridan umumlashgan holda tahlil qilamiz.

O'zbek olimlaridan A.O'lmasov va N.To'xliyevlarning tadbirkorlikni «daromad keltiradigan yoki naf beradigan xo'jalik faoliyati (kasb-kor, mashg'ulot) sohibkorlik - tijorat ishlari bilan shug'ullanish, pul topish maqsadida biror ish bilan band bo'lish» [8], «...tadbirkorlik-pul topish maqsadida mas'uliyatni zimmaga olgan holda biron iqtisodiy faoliyat bilan shug'ullanish» [8], deb ta'riflashgan. Ushbu ikki ta'rif bir-biriga juda o'xshash bo'lib, ularning bir-birlaridan farqlanishini ko'rsatib berolmaydi. Shu asosda, shunday fikrga kelish mumkinki, A.O'lmasov ushbu ikki tushuncha mazmuniga o'z qarashlarini rivojlantirib, biznes tushunchasiga ancha to'laroq ta'rif beradi. Masalan, u «Biznes keng ma'nodagi qonuniy yo'l bilan daromad topishga qaratilgan faoliyatdir», «tadbirkorlik-kishilar (mulkchilik sub'ektlari)ning moddiy va pul mablag'larini (kapitalni) amalda xo'jalik

oborotiga tushirib, daromad topishga mo'ljallangan iqtisodiy faoliyat, deb qaraydi. Tadbirkorlik, umuman, pul topish emas, balki yaratuvchilik faoliyati orqali daromad olishni bildiradi», deb ta'riflaydi [8].

Shunday qilib, biz shunday fikrga kelishimiz mumkinki, daromad topishga qaratilgan har qanday faoliyatni ham biznes tushunchasi bilan ifodalash mumkin emas. Biznes foyda olishga yo'naltirilgan faoliyat bo'lib, mulkiy mas'uliyat va javobgarlikka, iqtisodiy tahlilga asoslanadi.

Ushbu tadqiqotni amalga oshirishda kichik biznes rivojining nazariy-uslubiy asoslari, agrar sohada kichik biznes rivoji, qishloq xo'jaligi mahsulotlari bozori taraqqiyotidagi roli, unga ta'sir qiluvchi omillarni o'rganish kabi yo'nalishlarda ilmiy tadqiqot ishini olib borgan bir qator olimlarning ishlari nazariy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida ilmiy tadqiqotlarning dialektika nazariyasiga tayangan holda analiz va sintez, statistik tahlil usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadbirkorlikni rivojlantirish va uning tarmoq hamda hududiy tuzilishi masalalari iqtisodiyot fanida keng o'rganilgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Xususan, kichik biznes sub'ektlari sonining makroiqtisodiy ko'rsatkichlar (yalpi ichki mahsulot, bandlik, investitsiyalar) bilan o'zaro bog'liqligi ko'plab tadqiqotlarda yoritilgan bo'lib, tadbirkorlik sub'ektlari sonining barqaror o'sishi mamlakat iqtisodiy rivojlanishining muhim omili sifatida baholanadi.

Qishloq xo'jaligida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash borasidagi ilmiy adabiyotlarda, asosan, fermer va dehqon xo'jaliklarini rivojlantirish, kredit-moliya resurslariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek qishloq joylarida yangi ish o'rinlari yaratish masalalariga e'tibor qaratilgan. Hududiy iqtisodiyot bo'yicha tadqiqotlarda esa tadbirkorlik faolligining viloyatlar kesimida notekis taqsimlanishi, bunga tabiiy resurslar, infratuzilma holati va mahalliy boshqaruv sifatining ta'siri alohida ko'rsatib o'tiladi.

1-jadval

O'zbekiston Respublikasi, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlari bo'yicha 2010–2025 yillar davomidagi jami va qishloq xo'jaligidagi tadbirkorlik sub'ektlari soni hamda ularning ulushi keltirilgan

Yillar	Jami tadbirkorlik sub'ektlari			Qishloq xo'jaligida tadbirkorlik sub'ektlari			Qishloq xo'jaligida tadbirkorlik sub'ektlarining ulushi		
	O'zbekiston Respublikasi	Qashqadaryo viloyati	Surxondaryo viloyati	O'zbekiston Respublikasi	Qashqadaryo viloyati	Surxondaryo viloyati	O'zbekiston Respublikasi	Qashqadaryo viloyati	Surxondaryo viloyati
2010	200951	15627	12367	13522	1670	592	6,7	10,7	4,8
2011	214084	18078	12105	15470	1754	658	7,2	9,7	5,4
2012	228736	20347	12559	17028	1864	766	7,4	9,2	6,1
2013	229177	20437	11649	16673	1936	813	7,3	9,5	7,0
2014	241201	19868	14036	20758	2454	1734	8,6	12,4	12,4
2015	246687	19570	12259	21475	3133	1735	8,7	16,0	14,2
2016	257758	18557	12207	23210	3355	1807	9,0	18,1	14,8
2017	268428	18005	13003	18063	2231	791	6,7	12,4	6,1
2018	285531	18471	13719	20633	2339	878	7,2	12,7	6,4
2019	323517	20915	15172	24084	2636	1084	7,4	12,6	7,1
2020	398133	25259	19220	28965	3364	1413	7,3	13,3	7,4
2021	475197	30180	25367	40895	4835	3416	8,6	16,0	13,5
2022	528929	36168	28291	46045	6718	3720	8,7	18,6	13,1
2023	592371	41612	31427	53341	7711	4152	9,0	18,5	13,2

2024	485024	33064	24657	37308	5320	2247	7,7	16,1	9,1
2025	424840	27456	23098	30486	3932	2198	7,2	14,3	9,5
2025/2010, %	211,41	175,70	186,77	225,45	235,42	371,18	x	x	x

Manba: O'zbekiston Respublikasi, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlari bo'yicha jami va qishloq xo'jaligidagi tadbirkorlik sub'ektlari soni hamda ularning ulushi (2010–2025 yy., birlik, %)

Shu bilan birga, amaliyotda tadbirkorlik sub'ektlar sonining rasmiy ro'yxatdan o'tkazilgan sub'ektlar statistikasi orqali baholanishi ba'zan faoliyat yuritmayotgan («nafaol») sub'ektlarning ham hisobga olinishi, shuningdek davlat tomonidan vaqti-vaqti bilan o'tkaziladigan ro'yxatlarni tozalash chora-tadbirlari bilan bog'liq raqamlar tebranishini inobatga olishni talab etadi. Mazkur holat mazkur tadqiqotda 2023–2025 yillardagi ko'rsatkichlar dinamikasini tahlil qilishda alohida e'tiborga olingan.

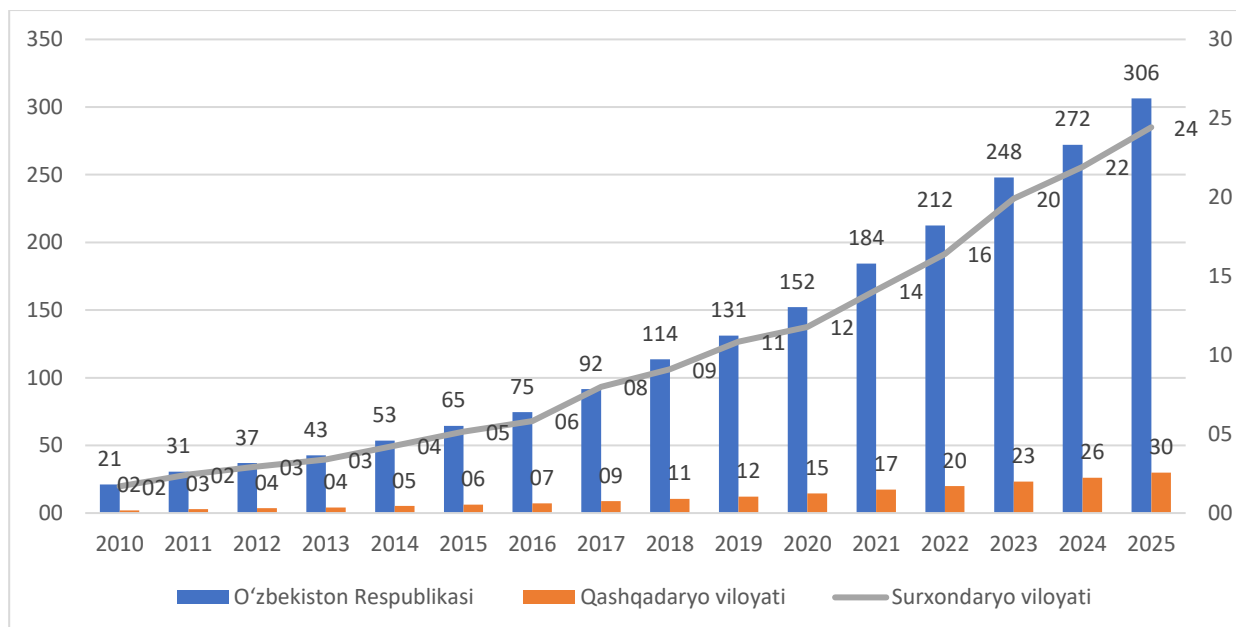
Shuni ta'kidlash lozimki, 1-rasmda keltirilgan grafik manba taqdim etgan ko'rinishda, o'lchov birligi alohida ko'rsatilmagan holda keltirilgan va unda aks ettirilgan ko'rsatkich 1-jadvaldagi sub'ektlar sonidan farqli o'laroq butun davr mobaynida uzluksiz o'sish tendensiyasini namoyish etadi. Shu sababli grafik ma'lumotlari mazkur maqolada mustaqil ko'rsatkich sifatida, asosiy e'tibor esa 1-jadvaldagi rasmiy sub'ektlar soni va ulush ko'rsatkichlariga qaratilgan holda tahlil qilingan.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, O'zbekiston bo'yicha jami tadbirkorlik sub'ektlari soni 2010 yildagi 200 951 birlikdan 2023 yilda eng yuqori ko'rsatkich — 592 371 birlikkacha oshgan, so'ngra 2024–2025 yillarda izchil kamayib, 2025 yilda 424 840 birlikni tashkil etgan. Xuddi shunday tendensiya Qashqadaryo (2023 yilda 41 612, 2025 yilda 27 456) va Surxondaryo (2023 yilda 31 427, 2025 yilda 23 098) viloyatlari bo'yicha ham kuzatilgan.

Qishloq xo'jaligida faoliyat yurituvchi tadbirkorlik sub'ektlari soni bo'yicha ham o'xshash tendensiya qayd etilgan: O'zbekiston bo'yicha 2010 yildagi 13 522 birlikdan 2023 yilda 53 341 birlikkacha oshib, 2025 yilda 30 486 birlikkacha kamaygan. Qashqadaryo viloyatida ushbu ko'rsatkich 1670 (2010) → 7711 (2023) → 3932 (2025) birlikni, Surxondaryo viloyatida esa 592 (2010) → 4152 (2023) → 2198 (2025) birlikni tashkil etgan.

2025/2010 yillar nisbatidagi o'sish sur'atlari bo'yicha jami sub'ektlar soni O'zbekistonda 211,41 foizni, Qashqadaryoda 175,70 foizni, Surxondaryoda 186,77 foizni tashkil etgan. Qishloq xo'jaligi sub'ektlari bo'yicha esa ushbu ko'rsatkichlar mos ravishda 225,45, 235,42 va 371,18 foizni tashkil etib, Surxondaryo viloyati eng yuqori o'sish sur'atiga erishgan hudud sifatida ajralib turibdi.

Qishloq xo'jaligi sub'ektlarining jami sub'ektlar tizimidagi ulushi O'zbekiston bo'yicha 2010 yildagi 6,7 foizdan 2023 yilda 9,0 foizgacha oshib, 2025 yilda 7,2 foizni tashkil etgan. Qashqadaryo viloyatida ushbu ulush barcha yillar davomida respublika o'rtachasidan yuqori bo'lib, 2010 yildagi 10,7 foizdan 2023 yilda 18,5 foizgacha oshgan va 2025 yilda 14,3 foizni tashkil etgan. Surxondaryo viloyatida esa ulush 2010 yildagi 4,8 foizdan 2023 yilda 13,2 foizgacha, ya'ni deyarli 2,8 baravar oshgan va 2025 yilda 9,5 foizni tashkil etgan.

1-rasm. Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlari bo'yicha qo'shilgan qiymatning 2010–2025 yillardagi o'sish dinamikasi (mlrd.so'm)

1-rasmda keltirilgan grafik, yuqorida qayd etilganidek, qo'shilgan qiymatning 2010–2025 yillar davomidagi dinamikasini aks ettiradi. Ushbu ko'rsatkich

bo'yicha O'zbekiston 21,2 dan 306,3 gacha (taxminan 14,4 barobar), Qashqadaryo viloyati 1,7 dan 30,0 gacha (taxminan 17,6 barobar), Surxondaryo viloyati esa 2,1

dan 24,4 gacha (taxminan 11,6 barobar) o'sgan. Diqqatga sazovorki, ushbu ko'rsatkich 1-jadvaldagi sub'ektlar sonidan farqli o'laroq 2024–2025 yillarda ham pasaymasdan, barqaror o'sishni davom ettirgan.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, 2010–2023 yillar davomida barcha uch hududda ham jami va qishloq xo'jaligidagi tadbirkorlik sub'ektlari soni izchil o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan, biroq 2024–2025 yillarda bu ko'rsatkichlarning sezilarli darajada qisqarishi kuzatilgan. Ushbu holat, ehtimol, rasmiy ro'yxatdan o'tgan, ammo amalda faoliyat yuritmayotgan («nafaol») tadbirkorlik sub'ektlarini davlat reestridan chiqarish bo'yicha o'tkazilgan chora-tadbirlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin, bu esa ko'plab mamlakatlarda vaqti-vaqti bilan amalga oshiriladigan odatiy statistik-boshqaruv amaliyoti hisoblanadi. Shu bilan birga, bu tendensiyaning aniq sabablarini ochib berish alohida chuqurroq tadqiqotni talab etadi.

Hududlar kesimida qiyoslaganda, Qashqadaryo viloyati butun tahlil davri mobaynida qishloq xo'jaligi sub'ektlarining ulushi bo'yicha respublika o'rtachasidan barqaror yuqori ko'rsatkichga ega bo'lib, bu viloyat iqtisodiyotining agrar yo'nalishga nisbatan yuqori ixtisoslashganligidan dalolat beradi. Surxondaryo viloyati esa, garchi ulush darajasi bo'yicha Qashqadaryodan past bo'lsa-da, 2010–2025 yillar davomida eng yuqori o'sish sur'atlariga (qishloq xo'jaligi sub'ektlari bo'yicha 371,2 foiz, ulush bo'yicha deyarli 2,8 barobar) erishgan hudud hisoblanadi. Bu holat Surxondaryoda so'nggi yillarda qishloq xo'jaligida tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlarning nisbatan samarali natija berganini ko'rsatishi mumkin. 1-jadval va 1-rasm ma'lumotlarini qiyoslash shuni ko'rsatadiki, tadbirkorlik sub'ektlari sonining rasmiy statistikasi bilan 1-rasm aks ettirilgan ko'rsatkich turli tendensiyalarga ega: birinchisi 2023 yildan so'ng pasayish kuzatsa, ikkinchisi barqaror o'sishni davom ettiradi. Bu farq ikki ko'rsatkichning turli iqtisodiy mazmunga (masalan, sub'ektlar soni va ishlab chiqarish yoki aylanma hajmi kabi) ega bo'lishi mumkinligidan dalolat beradi va ma'lumotlarni birgalikda tahlil qilishda ushbu farqni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlil asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

- 2010–2023 yillar davomida O'zbekiston Respublikasi, Qashqadaryo va Surxondaryo viloyatlari bo'yicha jami va qishloq xo'jaligidagi tadbirkorlik sub'ektlari soni izchil o'sgan, biroq 2024–2025 yillarda barcha hududlarda ham sezilarli qisqarish kuzatilgan;

- 2025/2010 yillar nisbatida qishloq xo'jaligi tadbirkorlik sub'ektlari soni bo'yicha eng yuqori o'sish sur'atiga Surxondaryo viloyati (371,18 foiz) erishgan, bu respublika va Qashqadaryo ko'rsatkichlaridan sezilarli yuqori;

- Qashqadaryo viloyati butun tahlil davri mobaynida qishloq xo'jaligi sub'ektlarining ulushi bo'yicha barqaror ravishda respublika o'rtachasidan yuqori ko'rsatkichga ega, bu hudud iqtisodiyotining agrar yo'nalishga ixtisoslashganligini tasdiqlaydi;

- 2024–2025 yillardagi sub'ektlar sonining qisqarishi sabablari, jumladan nafaol sub'ektlarni ro'yxatdan chiqarish chora-tadbirlarining ta'sir darajasi, alohida chuqurroq tadqiqotni talab etadi;

- Surxondaryo viloyatida qishloq xo'jaligida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning ijobiy tajribasini o'rganish va boshqa hududlarda, shu jumladan Qashqadaryoda, tadbir etish imkoniyatlarini baholash maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Асаул А. Н. / Организация предпринимательской деятельности: учебник для вузов. / А. Н. Асаул. – 4-е изд. – СПб.: Питер, 2013. – 352 с.: ил. ISBN 978-5-496-00066-6

2. Украинцева И. В. / Предпринимательская деятельность и ее особенности в сельском хозяйстве [Электронный ресурс] / И. В. Украинцева, А. И. Авдеева // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2017. – 100–103 с. – URL: <http://ye-koncept.ru/2017/770442.htm>

3. Перспективы сельского хозяйства в России и в мире: основные направления [Электронный ресурс] // Журнал «Генеральный директор». – 02.06.2020. – URL: <https://www.gd.ru/articles/9254-qqq-17-m6-02-06-2020-perspektivy-selskogo-hozyaystva>

4. Мировая статистика онлайн [Электронный ресурс] // Ворлдометрс. – URL: <http://www.worldmeters.info>

вузов. / А. Н. Асаул. – 4-е изд. – СПб.: Питер, 2013. – 352 с.: ил. ISBN 978-5-496-00066-6

5. Турсунов Имамназар Эгамбердиевич, Курбанов Алишер Бобокулович Инновационные подходы развития предпринимательства // International Journal of Innovative Technologies in Economy. 2018. №5 (17). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnye-podhody-razvitiya-predprinimatelstva>

6. Курбанов А.Б., Джалилова Н.М. Роль кооперации в формировании аграрной собственности Economics № 4 (47), 2020

7. <https://www.unfpa.org/data/world-population-dashboard>.

8. <https://www.interfax.ru/business/806527>.

9. <https://visasam.ru/emigration/canadausa/bednost-v-ssha.html>

Muallif (lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Qurbonov Alisher Boboqulovich – Qarshi iqtisodiyot va pedagogika universiteti i.f.n. professori. Kurbonov Alisher – Professor (Doctor of Philosophy in Economics) at Qarshi University of Economics and Pedagogy. Курбанов Алишер Бобокулович профессор, кандидат экономических наук, Каршинский университет экономики и педагогики.
E-mail: qurbonovalisher1977@gmail.com

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz